

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Herestraat 35, Groningen
Status: BBP
Periode: 24 februari 2004/ 10 maart 2004
Onderzocht door: J.A. van der Hoeve, T. Tel en H. Wierts
Auteur: J.A. van der Hoeve
Datum: 22 mei 2004

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter de huidige voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieurafwerkingen verborgen zitten.

Voor het onderzoek naar de bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van het bouwdoos van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

Bij het bezoek ter plaatse waren slechts de kelder en begane grond toegankelijk. De eerste verdieping en kap zijn ontoegankelijk.





Detail van de kaart van Haubois uit omstreeks 1643.



Uitsnede minuutplan van de gemeente Groningen sectie I en H met daarop aangegeven de moderne huisnummering.

De indeling en interieur-afwerking van het voorhuis moeten grondig zijn verbouwd in 1904, terwijl toen tevens een (nieuwe) winkelpui in de voorgevel werd geplaatst. Het ontwerp hiervoor was van de architect P.M.A. Huurman. Een opmetingstekening uit 1947 geeft aan dat in het voorhuis enkele ruimten op de begane grond en de gehele indeling van de eerste verdieping zijn uitgevoerd met zogenaamde ‘rabbitswanden’ of rabbitzwerk: “vlechtwerk van los weefsel met vierkante 2 cm wijde mazen van gegalvaniseerd staaldraad, dat sterk wordt gespannen en daarna wordt beraapt met een mortel van kalk, zand en lijmwater” (P.W. Scharroo, *Bouwmaterialen*, Amsterdam 1944-2). Deze wanden zijn in de vroege 20ste eeuw te dateren.

Een volgende verbouwing vond plaats in 1947, waarbij de winkelruimte in het voorhuis werd vergroot ten koste van woon- en verblijfsruimten. Ook kreeg het pand een nieuwe pui. Ontwerper was de architect J. Prummel. Volgende verbouwingen vonden plaats in 1976 en 1982. Bij deze laatste verbouwing werden de verdiepingen van het achterhuis gesloopt, op last van de 'bouwpolitie'.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel is een drielaags lijstgevel, voorzien van een laat-19de-eeuwse gepleisterde afwerking met schijnvoegen. De tweede verdieping is uitgevoerd als een mezzanino. De begane grond bevat een hoge winkelpui, waarvan de omlijsting in travertijn uit 1947 dateert en de invulling uit circa 2000. De vensters op de eerste en tweede verdieping hebben een laat-19de-eeuws karakter, met name gelet op de smalle kozijnen. De vensters op de eerste verdieping bevatten H-schuiframes (20ste-eeuwse aanpassing), op de tweede verdieping tweeruitsramen.

De achtergevel is een tweelaags gevel, waarvan de begane grond is gesloopt ten behoeve van een grote, ongedeelde winkelruimte. De verdieping is uitgevoerd in orangerode handvormbaksteen met een 19de-eeuws karakter (baksteenformaat: $24\frac{1}{2}$ - $25\frac{1}{2}$ x 12 x $5-5\frac{1}{2}$ cm, 10-lagenmaat: $56\frac{1}{2}$). Er zijn twee grote vensters zichtbaar, waarvan één secundair is verkleind. Door de betimmering met plaatmateriaal zijn geen nadere gegevens over de kozijnen of ramen bekend.

De zuidelijke zijgevel is zichtbaar in de ozendrup tussen de panden Herestraat 35 en 37. Op grond van het metselwerk en de baksteenformaten kan deze muur in de late Middeleeuwen gedateerd worden, mogelijk de eerste helft van de 15de eeuw (baksteenformaat: 28-30 x $14-15\frac{1}{2}$ x $7\frac{1}{2}$ - $8\frac{1}{2}$ cm, 10-lagenmaat: $90\frac{1}{2}$ cm). In de gevel is de kop van een van de balken boven de eerste verdieping te zien, waarvan het formaat 20 x 20 cm is. Verder zijn alleen ankers zichtbaar.

beschrijving per bouwlaag

Het voorhuis is momenteel slechts gedeeltelijk onderkelderd, zo valt op te maken uit de maatvoering (circa 9,3 x 4,1 meter). Gelet op de relatief jonge datering van de achtergevel van deze ruimte (19de eeuw/ vroege 20ste eeuw), moet niet worden uitgesloten dat het achterste deel van de kelder is afgesloten. De hoogte bedraagt 1,8 meter. Vrijwel zeker is de zoldering iets verlaagd bij een vernieuwing van de winkelvloer. De enkelvoudige balklaag met naaldhouten balken van $23\frac{1}{2}$ x 8 cm stamt waarschijnlijk uit het begin van de 20ste eeuw, nagenoeg zeker uit 1904. Ter plaatse van de toenmalige entreeportiek tot de winkel bevindt zich in de zoldering van de kelder een (half) troggedeelte. De kelderruimte had eertijds een woon- of verblijfsfunctie, zoals opgemaakt kan worden uit de gepleisterde wanden met zwart geschilderde plinten en de schouw in de zuidwand. In de voorgevel bevindt zich een voormalige toegang, dichtgezet met baksteen van tamelijk recente datum. Daarnaast zijn twee segmentboogvormige nissen zichtbaar. Ook in de noordgevel zijn drie nissen zichtbaar, één rondboognis aan de voorzijde en twee rondboognissen aan de achterzijde. Waartoe deze nissen hebben gediend is niet duidelijk. De drempel van de achterste nissen is uitgevoerd in moppen, vermoedelijk op deze plaats hergebruikt (breedte van deze baksteen: $14\frac{1}{2}$ -15 cm). Eén van deze nissen vertoont bouwsporen van een (verdwenen) trap. In de zuidwand is behalve een nis ook nog een restant van een schouw te zien, die waarschijnlijk is ontmanteld ten behoeve van een tweetal poeren voor de riolering (1929). Rechts naast deze schouw zijn witjes zichtbaar (geglazuurde witte tegeltjes).

De achtergevel van de kelder heeft een 19de-eeuws karakter. Een doorgang is dichtgezet met kalkzandsteen.

In het achterste deel van deze kelder zijn restanten van een (secondaire) indeling zichtbaar, bestaande uit muurtje van gele baksteen. De muurtjes sluiten op enigszins willekeurige wijze aan op de nissen in de wanden. Opvallend is dat de voorruimte een vloer heeft van plavuizen (21 x 21 à $21\frac{1}{2}$ x $21\frac{1}{2}$ cm), de achterraimten een bestrating van baksteen.

De begane grond van het voorhuis maakt deel uit van een langgerekte winkelruimte, die niet alleen het voorhuis maar ook de (overbouwde) binnenplaats en het achterhuis beslaat. Het achterste deel van de

begane grond is in gebruik als magazijn. De verdiepingen van het achterhuis zijn in 1982/83 gesloopt, waarna het huidige platte dak ter plaatse van het plaatsje en het achterhuis tot stand is gekomen. Omstreeks 2000 is het magazijn achterwaarts uitgebreid met een eenlaags achterhuisje met een zadeldak. Dit deel van het gebouw heeft een ziende kap.

De eerste verdieping was niet bereikbaar. Uit de bouwtekening valt op te maken, dat de indeling met rabbitswanden tot stand is gekomen in 1904. Er zijn geen latere verbouwingstekeningen voor deze verdieping bekend, zodat deze indeling nog geheel of gedeeltelijk aanwezig kan zijn. De zolder was evenmin toegankelijk.

WAARDESTELLING

Het pand Herestraat 35 kon slechts gedeeltelijk onderzocht worden. Daarbij is wel duidelijk geworden dat het voorhuis een hoge ouderdom heeft. De zuidelijke zijgevel stamt uit de late Middeleeuwen. Er zijn aanwijzingen dat de oude balklaag boven de eerste verdieping tenminste deels bewaard is gebleven. De steilte van de kap doet ook een oude constructie vermoeden (17de eeuw of ouder). De bouwmassa van het huis (met zijn steile kap) heeft hoge monumentwaarden. De dragende muren, balklagen en kapconstructie hebben hoge monumentwaarden, vanwege de vermeende ouderdom van het casco. De voorgevel heeft hoge monumentwaarden, vanwege de karakteristieke aanpassingen uit de 19de eeuw (pleisterwerk en vensters). De achtergevel heeft positieve monumentwaarden, aangezien deze de oorspronkelijke omvang van het voorhuis markeert. Door sloop van de begane grond en wijziging van de vensters is sprake van geringe gaafheid. De kelder heeft positieve monumentwaarden, vanwege de bouwsporen in de wanden. Over de indeling en interieur-afwerking van de eerste verdieping en zolder zijn geen gegevens bekend. Het achterhuis is bij de sloop in 1983 gereduceerd tot beide zijwanden. Deze hebben indifferente monumentwaarden.

AANBEVELINGEN

Nader onderzoek van de eerste verdieping en kap, zodra deze weer toegankelijk zijn gemaakt. Ook bij toekomstige werkzaamheden op de begane grond of verdieping zijn waarnemingen van het muurwerk en de balklagen van belang.

Uittreksel uit het bouwdossier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen

Adres : **Herestraat 35**
Bouwdossiernummer : B 4949
D.I.V. bezoek : 19 november 2003

1904

De wed. J. Levie-Drilmsa krijgt een vergunning voor het inwendig verbouwen van het pand en het aanbrengen van een winkelpui in de voorgevel. P.M.A. Hurman is architect van het bouwplan.

1929

Het tonnenstelsel wordt opgeheven. De bestaande privaten worden voorzien van een inrichting tot waterspoeling en afvoer van faecaliën, als ook het huis- en hemelwater, op het gemeentelijk riool.

1947

De firma Gerner chemische wasserij en ververij krijgt een vergunning om het pand, bevattende een winkel met kapperssalons, voor een gedeelte te veranderen bestaand in het wijzigen van de indeling op de begane grond en de winkelpui in de voorgevel en het bouwen van een privaat op de eerste verdieping. Het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid. Joh. Prummel is architect van het bouwplan.

1976

Foto Quelle Nederland b.v. krijgt een vergunning voor het veranderen van de winkel. Bouwkosten f 21.200,-. Ook krijgt Foto Quelle een vergunning voor het hebben en houden van reclameobjecten.

1982

De fam. Gerner krijgt een vergunning voor het veranderen en vernieuwen van de winkel. Bouwkosten: f 35.060,-. Het werk wordt in 1983 voltooid. De bouwaanvraag vermeldt dat de achterbouw van de verdieping op last van de bouwpolitie is gesloopt.

H. Wierds